

Верховний Суд України

01043, м. Київ-43, вул. П. Орлика, буд. 8

1) Судді Потильчаку О.І

**2) Голові Науково-консультативної ради
при Верховному Суді України
Хавронюку М.І.**

Науковий висновок

На адресу професора О.П. Подцерковного надійшов лист Голови Науково-консультативної ради при Верховному Суді України від 17.10.2011р. за №202-3003/0)8-11 з дорученням підготувати науковий висновок щодо норми матеріального права, яка неоднаково застосована Вищим господарським судом України у подібних правовідносинах.

Зокрема, йдеться про різне застосування господарськими судами ст. 625 ЦК у правовідносинах щодо стягнення суми боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також трьох процентів річних від простроченої суми після прийняття рішення суду про стягнення боргу.

Виходячи із змісту відповідних справ, враховуючи те, що сплата процентів за ст. 625 ЦК є відповідальністю боржника, яка виникає з факту правопорушення грошового зобов'язання та у свою чергу набуває характеру охоронного грошового зобов'язання, вимагають з'ясування питання про судові рішення як підставу виникнення та припинення зобов'язання.

Підстави виникнення зобов'язань визначені у ст. 11, 509 ЦК України.

Традиційно підставами виникнення майнових зобов'язань називаються обставини, названі законом як юридичні факти¹, у складі яких включаються договір і правопорушення (делікт)². Рішення суду за загальним правилом не може породжувати приватноправове зобов'язання, у тому числі грошового

¹ Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. /За ред. О.В. Дзери та Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – Кн. 1. – С. 609-610.

² Шершеневич Г.Ф. Курс гражданского права. – С. 351.

характеру, тому що зобов'язання боржника завжди передує судовому рішенню. Судове рішення у цьому разі не виступає юридичним фактом, що породжує зобов'язання, а слугує підтвердженню факту певного правопорушення та визначає суму коштів, що становить зміст цього зобов'язання. Як зазначав у найвідомішій праці з питань грошових зобов'язань Л.А.Лунц, "зобов'язанням відшкодувати збитки є грошове зобов'язання, сума якого залишається невизначеною (але такою, що може бути визначена) доти, доки суд не встановить цю суму у відповідному рішенні"³

Це, зокрема, впливає на визначення розміру збитків із моменту завдання шкоди, а не з моменту рішення суду про встановлення факту відповідного делікту.

Отже, судове рішення забезпечує примусове виконання зобов'язання, але не породжує його, крім випадків, коли зобов'язання не існує без рішення суду, не може виконуватися без рішення суду та пов'язується лише із рішенням суду. Це стосується, зокрема, випадку прийняття рішення суду про застосування наслідків недійсного оспорюваного правочину.

Зобов'язання може виникати на підставі рішення суду також у разі, коли договір вважається укладеним на підставі рішення суду (ст. 187 ГК), або договір змінено чи розірвано за рішенням суду (ст. 653 ЦК).

Навіть у тому випадку, коли конкретна сума грошового зобов'язання (наприклад, при відшкодуванні шкоди) встановлюється судовим рішенням, вона ґрунтується на факті вчиненого раніше правопорушення, обраховує борг із моменту правопорушення. Суд, задовольняючи вимогу кредитора, тим самим визнає правомірними вимоги позивача та застосовує примус до стягнення шкоди. Тому судове рішення не породжує, а підтверджує підставу виникнення приватноправового зобов'язання, в тому числі грошово-господарського характеру.

Рішення суду також за загальним правилом не припиняє грошового зобов'язання, покладеного в основу спору.

Цивільний кодекс у ст. 598 встановлює, що підстави припинення зобов'язання встановлюються законом або договором.

³ Лунц Л.А. Денежные обязательства в гражданском и коллизионном праве капиталистических государств. – С. 191

Рішення суду не визнається підставами припинення зобов'язання у положеннях статей 599-609 ЦК, а також ст.ст. 202-206 Господарського кодексу України.

Загальною підставою припинення зобов'язання визнається виконання проведене належними чином (ст. 599 ЦК)

На цій підставі можна зробити висновок, що відповідальність за порушення грошового зобов'язання застосовується до особи із моменту скоєння правопорушення до моменту його припинення, тобто, як правило до фактичного сплати боргу боржником, якщо не пропущена позовна давність або строк нарахування штрафних санкцій, або не застосовується визначена у законі чи договорі підстава припинення зобов'язання.

Доктор юридичних наук, професор
1.11.2011

О.П. Подцерковний